

НАУКОВА ШКОЛА З ЛІСОВИХ КУЛЬТУР ТА ФІТОМЕЛІОРАЦІЇ

Бере свій початок від одеського періоду Головного училища садівництва і пов'язана з діяльністю першого директора Олександра Давидовича Нордмана, який уже на той час був знаним дослідником лісів Півдня Росії, Причорномор'я та Кавказу.

В Училищі О. Д. Нордман працює над розробленням програми навчання, розширює площі насаджень Імператорського ботанічного саду, популяризує кращі сорти садових і польових культур. Найвагомим результатом його наукових досліджень стало відкриття та опис нового виду – ялиці кавказької, яка нині носить його ім'я – ялиця Нордмана. За значний внесок у розвиток освіти і науки О. Д. Нордман отримав імператорську нагороду – орден Володимира III ступеня, а також нагороджений Демидівською премією.

Подальшому своєму розвитку школа зобов'язана наступному директору Головного училища садівництва Миколі Івановичу Анненкову, з приходом якого розпочинається поглиблене вивчення навчального курсу з лісівництва.

Анненков Микола Іванович – видатний ботанік, фенолог, діяч лісового і сільського господарства, професор, член-кореспондент Російської академії наук. У 1863 р. його у чині статського радника призначають директором Головного училища садівництва в м. Умань, а з 1868 року (у зв'язку з реорганізацією училища) – директором Уманського училища землеробства й садівництва та «Царициного саду». Це було училище нового типу, де поряд з викладанням у повному обсязі садівництва вводилися додаткові дисципліни, що вивчалися в землеробських училищах країни. Крім садів, в училищі створюють «практичне» поле й ферму. Анненковим М. І. введено в культуру насаджень Уманщини сосну кримську та створено водопостачальну систему для поливу плодкових і декоративних насаджень, яка проіснувала понад 80 років.

Як визнаний учений в галузі ботаніки, садівництва й лісівництва, М. І. Анненков викладав ці дисципліни в Училищі, проводив велику наукову роботу. Збираючи матеріали про рослинний світ Підмосков'я, Микола Іванович понад десять років друкував статті у зарубіжних природничих журналах. Крім того, з 1860 року працював редактором часопису «Сільське господарство», журналів «Записки Комітету лісівництва» та «Записки Комітету акліматизації», видавав «Газету для сільських господарів». М. І. Анненков опублікував два томи «Записок Комітету лісівництва» (1857 і 1859), навчальний підручник «Лісівництво» для Землеробської школи (1851) та два видання «Ботанічного словника» (1859 і 1878) в Санкт-Петербурзі.

За успіхи в галузі садівництва й лісівництва його обрали членом-кореспондентом Російської академії наук, дійсним членом 15 вітчизняних і зарубіжних наукових товариств. Московське товариство любителів садівництва нагородило його Середньою золотою медаллю, а вільне економічне товариство – Великою срібною. За «Ботанічний словник» Російська академія наук нагородила М. І. Анненкова Демидівською премією, а імператор Олександр II – діамантовим перснем із рубіном.

Необхідно також відзначити, що М. І. Анненков своєю працею не лише зберіг і збагатив лісівничу школу, започатковану О. Д. Нордманом, але й поставив її на більш високий науковий рівень.

Уманський період Головного училища садівництва з 1859 до 1917 року характеризується славетними іменами, які присвятили своє життя лісівничим дослідженням, серед них: В. А. Поггенполь, Ф. К. Калайда, В. В. Пашкевич, В. І. Едельштейн, М. В. Ткаченко, М. В. Третьяков, М. І. Сус, Т. Д. Лисенко та багато інших. Більшість з них своєю працею збагатили наукові здобутки, ставши професорами, створили свої наукові школи, наукові надбаня яких є знаними не лише в Україні, а й далеко за її межами.

У 1948 р. в інституті була створена кафедра лісівництва, меліорації та декоративного садівництва на чолі з доцентом М.І.Бондаренком, що дало новий поштовх до розвитку школи. У цей час розгортаються роботи з селекції та агротехніки тополі. Станом на 1958р. створюються різні форми тополі пірамідальної з цінними господарськими ознаками, розробляються нові методи її насінневого розмноження.

У 1982-1997 роках завідувачем кафедри працював доктор с.-г. наук, професор Білоус В.І. За роки наукової діяльності, який опублікував 250 праць, видав 10 книжок, монографій, кілька брошур, три підручники для ВНЗ, у тому числі: Садово-паркове мистецтво, 2001р.; Лісова селекція, 2005р.; Декоративне садівництво, 2005р. У 1997 році був обраний академіком лісівничої АН України (ЛАНУ) та членом Всесвітньої організації лісових селекціонерів.

За часів незалежності України на факультеті плодоовочівництва і виноградарства було відновлено підготовку фахівців за спеціальністю «Садово-паркове господарство», а згодом – «Лісове господарство» за напрямком «Лісове і садово-паркове господарство». Нині це самостійний факультет – лісового і садово-паркового господарства, до складу якого увійшла і кафедра лісового господарства.

У 2001 році доктор сільськогосподарських наук, професор В. П. Шлапак для кадрового забезпечення спеціалізації «Лісове і садово-паркове господарство» вперше започаткував у діяльності Уманської школи з лісових культур і фітомеліорації підготовку науково-педагогічних та наукових кадрів вищої кваліфікації, започаткувавши власний напрямок з вивчення проблем збереження і збагачення деревної, кущової і трав'яної аборигенної та інтродукованої рослинності Правобережного Лісостепу України і тим самим продовжив традиції історичної наукової школи. Проте професор В. П. Шлапак підготовку фахівців вищої кваліфікації розпочав здійснювати з 1999 року, працюючи ще заступником директора з наукової роботи Національного дендрологічного парку «Софіївка» – НДІ НАН України зі спеціальності 03.00.05 – ботаніка, біологічні науки (В. А. Вітенко, Л. А. Колдар), а в Уманському національному університеті садівництва, працюючи за сумісництвом на кафедрі екології, декоративного садівництва та лісівництва з 2000 року зі спеціальності 06.03.01 – лісові культури, селекція, насінництво і озеленення міст, а з 2006 року – лісові культури та фітомеліорація як за біологічними, так і сільськогосподарськими галузями наук.

Як наслідок, до аспірантури Уманського національного університету садівництва вступають С. С. Курка, Г. П. Іщук, В. Д. Мазуренко, О. М. Баюра, В. Л. Кульбіцький, які успішно захистили дисертації та отримали дипломи кандидата біологічних (С. С. Курка, В. Д. Мазуренко) та сільськогосподарських (Г. П. Іщук, О. М. Баюра, В. Л. Кульбіцький) наук. Нині як науково-педагогічні працівники вони працюють на кафедрі лісового господарства.

**Дисертаційні роботи, захищені під керівництвом
Шлапака Володимира Петровича**

(доктора с.-г. наук, професора, зав. кафедри лісового господарства)

- 1. Вітенко Володимир Анатолійович (2004).** Тема: "Біолого-екологічні особливості *Maclura pomifera* (Rafin.) Schneid. при інтродукції в умовах Правобережного Лісостепу України".
- 2. Колдар Лариса Антонівна (2004).** Тема: "Біоекологічні особливості видів роду *Cercis* L. інтродукованих в Правобережному Лісостепу України
- 3. Пукас Світлана Сергіївна (2007).** Тема: "Аутекологія, розмноження та лісоценотична роль *Sophora japonica* L. в Правобережному Лісостепу та Степу України."
- 4. Іщук Галина Петрівна (2009).** Тема: "Біологічні особливості північноамериканських видів роду *Juglans* L та перспективи їх використання у Правобережному Лісостепу України."
- 5. Мазуренко Валентина Дмитрівна (2010).** Тема: "Біологічні та екологічні властивості видів і форм роду *Robinia* L. в умовах Правобережного Лісостепу України."
- 6. Баюра Олександр Михайлович (2012).** Тема: "Ясен звичайний *Fraxinus excelsior* L. та його форми: біоекологія, розмноження та використання в Правобережному Лісостепу України."
- 7. Кульбіцький Володимир Леонідович (2013).** Тема: "Еколого-біологічні особливості інтродукції видів роду (*Catalpa SCOP.*) в Правобережному Лісостепу України."
- 8. Остапчук Олександр Степанович (2014).** Тема: «Лісівнича оцінка агротехнічних прийомів створення і вирощування культур дуба звичайного в ДП «Уманське ЛГ».
- 9. Адаменко Світлана Анатоліївна (2014).** Тема: "Біологічні особливості інтродукції *Pinus nigra* Agn. в Правобережному Лісостепу України та перспективи її використання."
- 10. Миколайко Ірина Іванівна (2015).** Тема: "Аутекологія росту та стійкості сортів *Hippophae rhamnoides* L. У Правобережному Лісостепу України."
- 11. Іващенко Ірина Євгеніївна (2015).** Тема: "*Thuja plicata* Don. ex D.Don в умовах інтродукції Правобережного Лісостепу України: біологія, екологія, розмноження, використання."

12. Марно-Куца Олена Юріївна (2016). Тема: "Видове різноманіття рослин старовинних міст Черкащини та оптимізація їх структури."

13. Масловата Світлана Андріївна (2017). Тема: "Біоекологічні особливості видів і форм роду в'яз (*Ulmus* L.) та їх використання в озелененні у Правобережному Лісостепу України."

14. Мамчур Валентина Василівна (2018). Тема: "Комплексна оцінка успішності інтродукції Айланта найвищого (*Ailanthus altissima* (Mill.)) в Правобережному Лісостепу і Степу України."

Захищені дисертації наукового ступеня "Доктор філософії" 205 - Лісове господарство

1. Шпак Ніна Петрівна (2021). Тема: "Лісівничо-екологічні особливості поширення та поновлення береки лікарської (*Sorbus torminalis* (L.) Crantz) в насадженнях Південно-Подільського Лісостепу України".

Захищені докторські дисертації

1. Вітенко Володимир Анатолійович (2021). Тема: "Теоретичні та прикладні основи репродукції і культивування декоративних форм *Morus alba* L. в Україні".